

V začetku gledališke sezone

Z ZAČETKOM novega šolskega leta se je začela tudi nova gledališka sezona, torej čas, ko izbiramo in vpisujemo abonmaje. Zato smo se odločili, da vas bomo seznanili s programom Mestnega gledališča, Drame in Opere SNG ter Mladinskega gledališča.

MG — LJUDSKO GLEDALIŠČE ZMERNE SODOBNE SMERI

● V Mestnem gledališču so si letos postavili geslo »ljudsko gledališče zmerne sodobne smeri« in si bodo prizadevali zadovoljiti potrebe delovnega človeka po razvedrilo, uprizorili pa bodo tudi tehtna, vendar komunikativna dela.

● Mimogrede naj omenimo, da bomo letos že gledali predstave v »eni najlepših in naj-sodobnejših dvoran Jugoslavije«, kar Ljubljana res potrebuje. Balkona in lož ne bo več, dvorana je preoblikovana v eno samo sklenjeno amfiteatralno celoto. Stoli so razporejeni v rahle loke in vsak sedež je usmerjen natanko proti središču odra. Akustiko bodo uredili najboljši strokovnjaki za to področje.

● Repertoar Mestnega gledališča obeta predvsem komunikativna dela. Uprizorili bodo dve slovenski izvorni deli, tj. Hiengovo **Lažno Ivano** in Jovanovićevo **Življenje podeželskih plejbojev ali Tuje hočemo — svojega ne damo**. Nova Hiengova drama, ki jo pisatelj v podnaslovu opredeljuje kot »romantično komedijo«, je dramsko upodabljanje sodobnih družbenih in človeških problemov v zgodovinski perspektivi in na zgodovinski snovi. Tokrat je Hieng vzel motiv Ivane Orleanske, torej motiv rešiteljstva, odrešenitva, močne vere, velikega človeškega idejnega in družbenega poslanstva, ki niha med resničnostjo in utvaro, med močjo in nemočjo, med smislom in nesmisлом. Hiengova Lažna Ivana predstavlja eno najbolj pomembnih in najbolj zrelih del novejših slovenske dramske umetnosti.

● Jovanovićevo komedijo (skupna krstna uprizoritev s SG iz Trsta je že bila v Kranju) bi bilo moč najkrajše opredeliti takole: V brezhibno in neustavljivo vrteči se komedijski stroj stare italijanske commedie dell'arte vgrajena komedija erotike, ljubezni v narekovajih in današnjih človeških razmerij.

● Iz svetovne dramske književnosti ne dvomno največ obeta dramatisiran roman Thomasa Wolfa **Ozri se proti domu, angel**. Roman sodi med temeljna dela novejših ameriške in svetovne književnosti. Dvajset let po pisateljevi smrti se je preoblikovanja romana v dramo lotila pisateljica Ketti Frings in ustvarila dramsko delo izjemne vrednosti: mogočni in skrivnostni pretres, ki ga doživi gledalec, izvira iz mojstrsko vodene akcije, iz natanko odmerjenih trenj, spopadov in trenutkov počitka.

● Pripovedke iz dunajskega gozda Ödona von Horwatha so nesporno njegovo najzrelejšje in najbolj strnjeno odsko delo. Avtorjeva opredelitev, da je to ljudska igra, je mišljena ironično, čeprav na pogled preprosta temeljna dramska zgodba to opredelitev potrjuje. Samostojno vlogo v tej igri imata glasba in petje, ki spremljata dejanje kot nasprotna svetloba, v katere mehki in lepi melodiki (Johann Strauss) se ostro odražajo tudi resne in dramske črte življenja »ob lepi modri Donavi«.

● Bulvarska komedija **Ljubezen druge polovice** Alana Ayckbourn se motivično veže na tradicionalno smer angloskega bulvarskega humorja, ki je vsaj v daljnem sorodu z Wildom, se pravi, da gre za staro in vedno novo snov: sožitje med moškim in žensko duhovito prinaša na nov način.

● Zadnja premiera bo Feydeaujeva **Bolha v ušesu**, vodviljska komedija, s katero je lani tako zelo uspešno gostovalo v Drami SNG Jugoslovansko dramsko pozorišče iz Beograda.

GLEDALIŠKA KOMUNA

● V Drami SNG so letos septembra ustanovili Gledališko komuno, katere bistvo in namen sta, da se uveljavi kot »trajna oblika sodelovanja delovnih ljudi s Slovenskim narodnim gledališčem« za približevanje gledališke umetnosti delovnim ljudem, s tem pa tudi, da zagotovi gledališki umetnosti pri nas smotrnejši razvoj v družbenem smislu. V Drami so se pri načrtovanju smernic svojega dela morali zavestno omejiti v dveh smereh. Drama se je odprla množičnemu občinstvu, je skratka pretrgala s hermetičnostjo, ki je nekaj let nazaj odbijala gledalce od te hiše; razumljivo pa je tudi, da z repertoarjem ne more nuditi samo razvedrila. Sodobno gledališče se danes ne zapira med štiri stene in ne beži od gledalcev, temveč jim prihaja nasproti. S svojo izrazito politično in družbeno kritično angažiranostjo pa podira vse norme, ki mu jih je v zadnjih desetletjih vsilila meščanska družba. Sodobno evropsko gledališče je danes množično politično gledališče.

● Drama se skuša poistovetiti s temi naprednimi sodobnimi tokovi v okviru repertoarnega načrta za tako imenovani Levi oder (tako bo tudi lociran, hkrati pa ima še idejni prizvok), s simultanimi in če bo potrebno tudi z gibljivimi scenskimi prostori. Levi oder se bo spoprijemal z novejšimi izsledki sodobnega gledališkega izraza in bo skupaj z eksperimentalno dejavnostjo Male drame prispeval svoj delež k oblikovanju jutrišnje odrske estetike velikega odra.

● Repertoar Levega odra zajema dela iz svetovne in domače dramske književnosti z značilnostmi »ljudskega odra« v zlahtnem pomenu besede.

● Brechtov **Človek je človek** (Mann ist Mann), eden njegovih zgodnejših dramskih tekstov, prikazuje, kako kolonializem korumpira in si s svojimi neizprosni pravili podreja proletarijat imperialističnih dežel.

● »Improvizacije« predstavljajo v dramski literaturi gledališko obliko eseja o posameznih problemih gledališča, gledališke estetike ali dramaturgije. Javorškova **Improvizacija v Ljubljani** je gledališki esej o položaju Drame SNG v času njene krize in o njenem današnjem stanju.

● **Avgust, avgust** sodobnega češkega dramatika Pavla Kohouta je komedija o neuničljivosti človeških sanj ali komedija o dejstvu, da velike, resnične sanje uniči tisti, ki jih sanja.

● Shakespeareova drama **Koriolan** ima več pomenov — političnega, moralnega in ne nazadnje tudi filozofskega. Koriolan je antična tragedija samo na videz. Zgodovina, kot jo prikazuje Shakespeare, ni več demonična, samo tragično-ironična je še. In v tem je izražena vsa sodobnost Koriolana.

● V Mali drami bodo letos štiri premiere. Najprej bomo videli Lombardove **Zgubljene korake**. Življenje, siva vsakdanost z ozadjem neprecenljivih dogodkov. Taintajevo upiranje, njegovo prizadevanje, da ne bi zgubil korakov v čakalnici sveta, umerjenega po merilih poštnih razglednic.

● Aristofanovi **Ptiči** zavzemajo po pesniški vrednosti eno najodličnejših mest Aristofanove dramatike. Ptiči so humoristična kritika helenske ljudske religije, komedija zoper bogove.

● Tržaški avtor Josip Tavčar v svoji fantaziji **Luna v megli** na ekspresionističen način pripoveduje o odnosih med ljudmi, o odnosih, ki niso več odnosi, prej izkoriščanje, podrejanje, zapostavljanje. Kočljive situacije samo nakazuje — z namenom, da bi se gledalci samo osvestili in našli pravo pot do sočloveka.

● Pintarjev tekst **Nekdanji čas** predstavlja novo smer v dramatikovem opusu — fantazijsko retrospektivo; govori o razvoju nekoga poznanstva — prijateljstvu nekoč in danes.

● Letošnji repertoar velikega odra napoveduje dramatično odprtega tipa, ki ne sentimentalizira, gre predvsem za družbeno problematiko, široke freske, vizijo, zgodovinske slike, ki odražajo današnji čas.

● Prva premiera bo Ruzantejeva **Vdova iz Ancone**, ki je ena njegovih najboljših komedij in hkrati pomeni prehod od ljudske igre k antični komediji.

● Büchner je v svoji romantično ekspresivni drami **Vojček** odlično predstavil situacijo, iz katere se rodi zločin. Vojček kot predstavnik proletariata je prehitel svoj čas. Nepriljubljen na splošni upor je omagal. Zato je položil Büchner v Vojčka ves svoj revolucionarni duh. Ob tem delu se srečamo z literaturo, ki je imela velik vpliv in odmev v zgodovinskih dogodkih prejšnjega stoletja.

● Shakespeareova ljubezenska tragedija **Romeo in Julija** je verjetno eno najbolj znanih avtorjevih del. Velika ljubezen Romea in Julije, njuna tragična smrt in sovraštvo razprtih družin pritegujejo gledališke umetnike in seveda gledalce, zato tudi vedno nova gledališka iskanja idealne uprizoritve.

● Družbena satira sodobnega angleškega dramatika Petra Barnesja **Vladajoči razred**, napisana leta 1968, prikazuje na videz sicer odmaknjeni svet visoke angleške družbe, dejansko pa z razgaljanjem običajnih problemov opozarja in smeši nesmisle družbenega sistema, ki se dandanes krčevito oklepa svoje tradicionalne veljave.

● V času, ko slavimo štiristoletnico kmečkih uporov, bodo v Drami ponovno predstavili dramsko historijo Bratka Krefta **Velika puntarija**. Dramska kronika oživlja vse pomembne zgodovinske dogodke, nakazuje pa tudi zgodovinsko motivacijo in socialno utemeljenost naših kmečkih uporov.

● **Toller**, dramsko delo Takreda Dorsta, napisano leta 1968, prikazuje obdobje revolucionarne nemške zgodovine iz leta 1919, t. i. obdobje münchenske sovjetske republike. Vzporedno se razvija tudi osebna drama pesnika in dramatika Ernsta Tollerja, ki je bil v tem času tudi predsednik centralnega sveta, po propadu münchenske republike pa obsojen na večletno zaporno kazen.

● Inclanova dramska igra **Božje besede**, ki jo je leta 1920 napisal ta španski dramatik, obravnava v goyevskih vizijah groteskno tragičnost človeka in španskega naroda ter je hkrati tudi absurдна komedija človeštva.

SPARTAK — PRVA PREMIERA

● V Operi začenjajo v zadnjih letih novo sezono pravzaprav že ob koncu prejšnje, tako da v okviru LF uprizorijo eno ali dve premieri v Križankah. Letošnji premieri, ki ju bodo takoj po začetku sezone uvrstili v program sta: Hačaturjanov balet **Spartak**, ki zajema snov iz vstaje sužnjev v starem Rimu, ter Suchoňovo opero **Vrtinec**. Delo je zelo napeta kriminalna zgodba, po kateri je eden največjih čeških kompozitov ustvaril veliko, zelo razgibano in spevno opero. Opero je pripravila ekipa iz Prage in Bratislave.

● Sezono bodo začeli z enim ali dvema koncertoma, kjer bodo v odlomkih iz del vse sezone predstavili poleg mladih pevcev in plešalcev tudi soliste, ki jih Ljubljana še ne pozna. Potem bodo obnovili Verdijevega **Nabucca**. Druga operna premiera bo Puccinijevo **Dekle z zlatega zapada**. Pojem westerna je v naši predstavi sicer zvezan s filmom in televizijo, toda veliki komponist je to vrsto mojstrsko prenesel na operni oder. Prvič bo na tem odru komponist rojak Dane Škerlj s

(Nadaljevanje na 14. strani)

(Nadaljevanje z 2. strani)

Redki posamezniki pojmujejo ustavna dopolnila precej enostransko. Menijo, da gre le za razbijanje centralizma in etatizma na nivoju podjetja. Bistvena sprememba pa je v uresničevanju večje vloge vseh članov delovnega kolektiva. Centralizem in etatizem bosta v TOZD prav tako nevarna kot na nivoju podjetja. Vsi, posebno vodilni delavci na vseh ravneh, smo pravzaprav vedno v nevarnosti, da si prilaščamo pravice, ki nam ne gredo. Če se tega zavedamo, potem se mnogo lažje izognemo delovanju, ki ne bi bilo v skladu z našim sistemom.

Tudi vprašanje solidarnosti smo v naših delovnih kolektivih do sedaj sorazmerno uspešno reševali. Prepričani smo, da pri tako zrelih delovnih kolektivih, kot so naši, tudi v prihodnje ne bo težav.

Javna tribuna: Dovolite še vprašanje o vaših odnosih do »potrošnikov«. Ljubljanci, ki se vsak dan prevažajo z vašimi avtobusi, imajo tudi svoje pripombe. Kaj storite z njihovimi pritožbami?

Slavko Jakofčič: Na žalost imamo tudi nekaj primerov pritožb potnikov, ki nas sicer največkrat dobronamerno opozarjajo na drobne nepravilnosti v javnem mestnem prometu. Te pritožbe niso mnogoštevilne, saj Ljubljanci — posebno naši stalni potniki — dobro poznajo težke prometne pogoje v katerih obratujemo, posebno v prometnih konicah na prepolnih ulicah in z veliko razumevanja gledajo na objektivne težave, s katerimi se srečujemo. Ugotavljamo pa, da je pritožb vsako leto manj.

Na vse pismene pritožbe in predloge tudi pismeno odgovarjamo, za kar imamo posebno v enoti mestnega prometa organizirano določeno službo, ki odgovarja za stike z javnostjo, seveda poleg vodilnih delavcev te enote. Skrb za kvaliteto naših uslug je sestavni del poslovne politike podjetja in enot. Trudimo se, da bi bilo pripomb na naše delo čim manj. Upoštevati pa je potrebno, da je vsaj 2000 naših delavcev na takšnih delovnih mestih, da so dnevno v stikih z javnostjo in ker niso idealni, kljub naporom, tu in tam prihaja do netaktičnosti. V mestnem prometu bo tega veliko manj po letu 1974, ko bomo odstranili sprevednike. Njihovo funkcijo bodo prevzele naprave, s katerimi se bo težje pripraviti.

Javna tribuna: Hvala za pogovor!

(Nadaljevanje s 5. strani)

svojim baletom **Opojno poletje**, napisanim na bogomilsko temo. Delo pripravlja ekipa iz Sarajeva.

● V tej sezoni slavi svoj umetniški jubilej pevec, ki ima za Opero izredne in dolgotrajne zasluge — Danilo Merlak — zato so uvrstili v repertoar novega Massenetovega **Don Kihota**, eno najlepših romantičnih oper. Obletnico kmečkih puntov bosta proslavila tudi Opera in balet. Balet s **Spartakom**, medtem ko pripravljata Opera delo slovenskega komponista Rista Savina **Matija Gubec**. Za konec sezone pripravljajo (premiere bosta v okviru LF) jugoslovansko prvo izvedbo Verdijeve opere **Dva Foscara** (Beneški dož) na Byronov tekst in balet komponista Jarra **Notredamski zvonar**.

● V Mladinskem gledališču so letos postavili repertoar iz del, ki so otrokom blizu, so primerna za vse osnovnošolske otroke, hkrati pa je poudarek na tisti literaturi, ki sodi v zakladnico mladinske književnosti.

● Posebno pohvalna je akcija Mladinskega gledališča, da obišče otroke v manj razvitih krajih. Sredstva za te predstave so zbrali tako, da so že med počitnicami poslali pismo 500 uglednim Ljubljancem s prošnjo, da jim vsak s sto dinarji omogoči gostovanje v nekaterih odročnih krajih v Posočju, Brdih, Krasu, delu Notranjske, Bele krajine, delu Dolenjske, Štajerske in Prekmurja. Odziv je bil še kar zadovoljiv, saj so sredi septembra že gostovali v Zužemberku.

Miro SORGO

„Drobni“ problemi velikih blokov

● V ZADNJI STEVILKI naše Javne tribune smo lahko prebrali krajši izvleček iz poslovnega poročila stanovanjskega podjetja DOM, ki pa samo po eni strani govori o nekaterih problemih stanovanjskih skupnosti. Nedvomno pa bi veljalo v našem glasilu, še posebej zaradi izredno pestre stanovanjske gradnje v občini, temljuje spregovoriti o nekaterih vprašanih življenja novih občanov; znano je namreč, da se večina stanovalcev z nakupom stanovanja preseli v Šiško iz drugih slovenskih, predvsem ljubljanskih občin. Prav v tem lahko vidimo tudi eno pomembnih nalog občinskega glasila.

● Bistveni problemi seveda še zdaleč ne nastajajo v individualnih gradnjah ali manjših blokih, temveč predvsem v večjih stanovanjskih objektih, ki imajo več sto stanovalcev. Največji šišenski bloki omogočajo domovanje tudi do osemsto občanom, kar pomeni število prebivalcev v zelo velikih slovenskih vaseh. Toda zanimivo (in po svoje tudi razumljivo) je, da so nekateri problemi v posameznih stavbah in naseljih, kljub navadno dobro urejenim komunalnim in drugim objektom, višjemu življenjskemu standardu in izobrazbeni ravni pogosto mnogo težji in bolj zapleteni kot v vaseh.

● Vse probleme bi lahko uvrstili v tri skupine:

▲ Prvič gre za probleme ob sami vselitvi, ki se kasneje vlečejo še leta in leta. Znano je, da o resnični kvaliteti gradbenih in obrtniških del, zaradi velikega popraševanja za stanovanje in dejanskega monopola na tem tržišču, ki ga uveljavljajo gradbena podjetja, lahko le težko govorimo. Pogosto napake kljub neprestanim prizadevanjem lastnikov tudi v triletnem garancijskem roku niso odstranjene, ker si izvajalci del enostavno po vselitvi pomanejo roke in se ob pritožbah skrivajo za trdo kožo. Razen tega je razumljivo, da so novi stanovalci še daljši čas po vselitvi neenotni in ne morejo najti skupnega stališča. To pa izkoriščajo ne le izvajalci del, temveč tudi druga podjetja, ki kasneje skrbijo za stanovalce. Tako so prav v Šiški znani problemi s toplo vodo in ogrevanjem, kar do bavitelji vsaj v prvem obdobju, ko se hišni sveti še ne znajdejo, često izkoriščajo.

▲ Drugi problem je samoupravna organiziranost v blokih. Hišni sveti imajo povsem razumljivo probleme v prvem obdobju po vselitvi, saj se morajo soočiti ob

številnimi težavami, ne znajo se najprimerneje organizirati, težko se sploh konstituirajo, razen tega pa praktično nimajo kot predstavniki stanovalcev oziroma njihov izvršilni organ nobene pravne pravice. Prav zato pa izredno težko usklajujejo želje in potrebe stanovalcev, ki so pogosto tudi različne in odvisne od premoženjskih možnosti in zavesti o medsebojni solidarnosti. Izredno težak problem vsekakor predstavljajo tudi razlike med etažnimi lastniki in najemniki, katerih dajatve in želje so vse preveč raznolike. Hišni sveti pa imajo največje težave predvsem zato, ker njihov status sploh ni pravno uveljavljen, razen tega pa ne morejo uresničiti nobene, še tako dobro zastavljene akcije, če se ji upira tudi en sam stanovalec. To pa seveda nujno omejuje ne le možnosti izvoljenih predstavnikov, temveč slabi njihovo prizadevnost in pripravljenost za delo.

● S to ugotovitvijo pa praktično posegamo že na tretje področje, ki je v največji meri odvisno od medsebojnih odnosov med ljudmi. Če smo že prej naredili primerjavo z vaškimi skupnostmi glede števila prebivalcev, moramo priznati, da tega v primerih večjih stanovanjskih objektov sploh ne moremo storiti. Mnogi urbanisti in sociologi se po vsem svetu temeljito ukvarjajo z vprašanji velikih stavb in novih naselij in njihov enoten sklep je v tem, da nove velike gradnje nujno vodijo v odtujevanje med ljudmi. O teh ugotovitvah pa lahko govorimo tudi v naših naseljih. Poskusimo našteti nekatere primere, ki so morda navidez preprosti, pa kljub temu rušijo enotnost v naših blokih.

● Verjetno je v vsakem bloku nekaj ljudi, ki se enostavno ne morejo ali nočejo prilagoditi skupnosti, kar se najbolj kaže pri čisto ali izgledu skupnih prostorov. To ima navadno za posledico ukrepe hišnih svetov, kar pa seveda spet sproži nove težave in trenja. Prav tako se posamezniki ne zavedajo, da sleherni objekt tudi izven njihovega stanovanjskega prostora pripada vsem in premalo pazijo na skupno lastnino, saj so celo primeri, ko namerno razbijajo in uničujejo električno napeljava, kljuke, stekla in še marsikaj drugega. Isto pa velja nedvomno tudi za ožjo okolico stanovanjskih objektov, ki je pogosto zanemarjena in prekrita z najrazličnejšimi odpadki, ki nikakor ne sodijo na travnato površino. Poseben problem predstavljajo otroci, ki delajo nered ali v svoji otroški ob-

jestnosti kvarijo videz hiše. Mnogokrat jih njihovi starši sploh nočejo vzgajati in opozarjati na taka početja, sleherni poskusi in opozorila drugih stanovalcev pa so često že vnaprej obsojeni na neuspeh in neredko sprožijo nova trenja v blokih ali celo pravo sovraštvo med strankami. Vsakodnevne težave pa nastajajo tudi zaradi nerednega plačevanja najemnin in drugih prispevkov, saj hišniki zaradi skupnih števec navadno prizadenejo vse in ne le krivce.

● V mnogih večjih stanovanjskih skupnostih so se hišni sveti že odločili za posamezne ukrepe. Tako so na primer najeli posebne paznike, ki skrbijo za red in snago, saj hišniki zaradi drugih obveznosti tega nikakor ne zmorejo. Odločajo se tudi za ureditev nekaterih skupnih prostorov (pralnic in sušilnic), ki jih skušajo preurediti v družabne ali rekreacijske sobe, da bi tako ustvarili večjo povezanost med stanovalci. Že prej pa smo tudi omenili, da hišni sveti ne morejo kaznovati ljudi, ki se nočejo držati skupnih dogovorov; res pa je tudi, da je njihovo delo pogosto premalo javno in da bi morali mnogo bolj misliti na stalno obveščanje stanovalcev o vseh zadevah, ki jih rešujejo ali načrtujejo, saj je povezanost med hišnimi sveti in stanovalci prešlaba. Zbori stanovalcev so namreč vse preveč redki, največkrat enkrat letno, v nekaterih blokih pa celo le vsaki dve leti, ko volijo svoje nove predstavnike. Tako seveda ne morejo rešiti vseh želja in potreb, ki jih imajo ljudje.

● Problemov v novih velikih stavbah in naseljih je vsekakor precej in nekajkrat smo že slišali predloge družbenopolitičnih organizacij in samoupravnih skupnosti, da bi o tej tematiki kazalo nasploh v družbi resneje spregovoriti. Pomen enotnosti ljudi in zavestne pripadnosti neki skupnosti je namreč izredno velik ne le za družbo, temveč tudi za razreševanje številnih problemov, med katerimi nikakor ne smemo pozabiti na mladinsko prestopništvo, ki se često porodi prav na osnovi neurejenih odnosov med ljudmi in zaradi pomanjkanja zavesti o solidarnosti in skupnem reševanju vseh vprašanj na resnično demokratičen in samoupraven način. Na načelo sporazumevanja, dogovarjanja in uresničevanja sprejetih stališč namreč nikakor ne bi smeli pozabiti tudi v okvirih stanovanjskih skupnosti.

Janez KOROSEC